

Frans-Joseph van Agt

Dankwoord bij de aanvaarding van de Aleida Schot-prijs 1997

Frans-Joseph van Agt (1921-2010) studeerde aanvankelijk indologie maar volgde na de Tweede Wereldoorlog een diplomatieke loopbaan waarin hij werkzaam was op Nederlandse vertegenwoordigingen in Berlijn, Bonn, New Delhi, Colombo, Moskou, New York, Athene en Rabat. Hij was daarna ambassadeur in Abidjan (1973-1978), Islamabad (1979) en Moskou (1980-1986). Vertalen was vooral een liefhebberij, tot hij zich met een weddenschap liet uitdagen om zijn vertalingen te publiceren. Hij vertaalde poëzie van Achmatova, Poesjkin, Tjoettsjev, Baratynski, Blok en Solovjov, en ook de gedichten van Joeri Zjivago uit Pasternaks roman Dokter Zjivago.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Aleida Schot-prijs 1997

Mevrouw de Voorzitter,

Mijn dankbaarheid jegens u en het bestuur en de jury van de Aleida Schot Stichting, en in meer ruimere zin jegens allen die mij in mijn werk geholpen hebben, spreekt vanzelf. Maar hoe ik die dankbaarheid zelf moet uitspreken, plaatst me toch voor enige problemen.

Het lot heeft mij in en na de oorlogsjaren op een heleboel plaatsen gebracht waar ik soms korte tijd en soms ook jarenlang geleefd en gewerkt heb. Bijna altijd voelde ik mij dan ook nauw betrokken bij de emotionele en culturele wereld van de mensen om me heen. En tegelijkertijd bestond steeds de zekerheid dat je op een gegeven moment weer zou moeten vertrekken en ergens anders opnieuw beginnen.

Dit nomadenbestaan, of, zo u wilt, deze pelgrimstocht heeft mij vele gelukkige jaren opgeleverd in Duitsland, Rusland, Amerika en elders. En in al die jaren liep een soort van rood streepje door me heen van soms heel actieve en soms zachtjes dommelende belangstelling voor Rusland. Als jongetje op de lagere school bekeek ik in ingebonden jaargangen van tijdschriften uit het begin van deze eeuw foto's van de pope Gapon, van de Russisch-Japanse oorlog, van Russische parades van voor de wereldoorlog. Dat was best wel spannend! Later, op het gymnasium van de Paters Jezuïten in Den Haag, verslond ik in de *Revue des deux mondes* de memoires van de Franse ambassadeur Paléogue, ooggetuige van de ondergang van het keizerrijk. Ik herinner me ook nog wat Duitse vertalingen van Dostojewski en Tolstoj, en – helaas! – de larmoyante herinneringen van Alja Rachmanova (of Rachmanóva zoals je toen zei). In het Nederlands ontmoette ik *De krankzinnige eieren* van Boelgakov, en *De Zaak Kornet Jelagin* van Boenin (in de vertaling van Aleida Schot), en zo zal er nog wel wat meer zijn geweest. Dat alles leidde tot een nogal vertekend beeld van de Russische werkelijkheid van de jaren dertig.

De rode draad van mijn Russische belangstelling heeft zich gestaag ontrold. En sinds ik in de oorlogstijd in het dagelijks leven en op een heel eenvoudig niveau het Russisch als spreektaal tegenkwam, heeft die belangstelling zich steeds meer gericht op de schoonheid, muziek, emotionele resonans en warmte van het gesproken woord. Het zaadje van betrokkenheid bij die taal groeide uit tot een hoge boom, maar dan wel eentje met nogal wat dood hout. Mijn gevoel voor taal was er altijd, maar met mijn kennis was het anders gesteld. Die was te hooi en te gras vergaard, gedeeltelijk door goed naar mensen te luisteren, gedeeltelijk door veel Russisch te lezen. In beide gevallen begreep ik in het begin nog niet de helft. Later ging het wat beter dankzij de samenhang van de tekst waardoor je op den duur de betekenis van woorden en uitdrukkingen vanzelf wel doorkreeg. Maar natuurlijk sloeg je dikwijls de plank ook heel ver mis!

Pas toen ik in 1980 voor de derde maal in Rusland terechtkwam, en deze keer voor een verblijf van zesenhalf jaar, is er in die autodidactische warboel een beetje

systeem gekomen. Toen ook, zonder iets te weten van de in Nederland ondertussen gangbaar geworden opvattingen over poëzie, begon ik min of meer stelselmatig te proberen Russische gedichten zo getrouw mogelijk weer te geven in het Nederlands. Zo verschenen de bundels vertalingen, gewijd achtereenvolgens aan Achmatova, Pasternak, Poesjkin, Tjoettsjev en Blok. Het zijn allemaal pogingen om niet alleen de gedachten van de dichter, maar ook, en vooral, de muziek van zijn taal, de harmonie en vaste structuren, het rijm en het ritme duidelijk over te brengen.

Meer dan alle andere dichters heeft Poesjkin mij van meet af aan gefascineerd. Zijn gedicht 'De nachtegaal en de roos', wat ook de titel is van mijn laatste bundel, vertaalde ik al in het voorjaar van 1946. Ik zat toen op een prachtige, zoele en doodstille avond voor een open raam in mijn ouderlijk huis in Den Haag, en vlakbij in de duinen floot een nachtegaal oorverdovend. De lichte ironie van dat gedicht heeft mij altijd bijzonder aangesproken als typerend voor Poesjkins werk. Die ironie klinkt door in bijna al zijn poëzie en versluiert zijn onderliggende emoties – emoties die in zijn persoonlijk leven zo gedomineerd hebben. Veel aspecten van Poesjkins leven en veel facetten van zijn karakter heb ik in de loop der jaren leren onderscheiden. Zelf heb ik me daarmee, tot op zekere hoogte, ook wel leren vereenzelvigen. Maar het is zoals met mijn diplomatieke posten: je bewaart bij alle warme betrokkenheid toch altijd afstand en objectiviteit. Poesjkin zelf is je daarbij behulpzaam. De voorname allure en discipline van zijn poëzie en proza zijn een soort vingerwijzing: tot hiertoe en niet verder, noli me tangere!

Ik heb op mijn lange ontdekkingsreis door het onbekende paradijs van de Russische poëzie het geluk gehad dat veel mensen mij met geduld en soms heel intensief hebben geholpen waar het nodig was. Voor zover deze 'engelbewaarders' in deze zaal aanwezig zijn, wil ik hun graag vanaf deze plaats mijn grote dank uitspreken. Zonder hen zou ik hier zeker niet staan! Ook aan mijn uitgevers ben ik dank verschuldigd. Zij hebben het toch maar aangedurfd met mijn werk voor de dag te komen!

Tot slot wil ik nogmaals, en meer specifiek, de jury en het bestuur van de Aleida Schot Stichting bedanken voor de toekenning van de Aleida Schot-prijs. Deze Prijs heeft voor mij een bijzonder grote betekenis. Aleida Schot was een van de belangrijkste vertalers uit het Russisch in het midden van deze eeuw. Naast haar stonden anderen, zoals Boris Rapschinsky en Siegfried van Praag, maar zij, Aleida Schot, was degene die ook poëzie vertaalde, en op dat terrein baanbrekend werk verrichtte. Zij was het boegbeeld! In haar spoor heeft de rijke Nederlandse vertaaltraditie, zoals die thans bestaat, zich kunnen ontwikkelen. Het feit dat u, leden van de jury en van het bestuur van de Aleida Schot Stichting mij waardig heeft gekeurd voor de naar Aleida Schot genoemde Prijs, geeft mij het gevoel, dat ik in die traditie een plaats heb mogen vinden. Voor deze 'gradus ad Parnassum' ben ik diep dankbaar.